

Список використаних джерел

1. Васильченко В.С. Державне регулювання зайнятості: Навч. посіб. – К. : КНЕУ, 2008. – 456 с.
2. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств. – К. : КНЕУ, 2002. – С. 218-238.
3. Економіка підприємства: Навч. посіб. / За ред. П.В. Круша, В.І.Подвізіної, Б.М.Сердюка. – К. : Ельга-Н, КНТ, 2007. – С. 10.
4. Гаєрилюк Л.А. Трудові ресурси і соціально-трудові процеси в економічній системі ринку аграрної праці // Збірник наукових праць Уманського державного аграрного університету, 2009. – № 63. – Ч.2. – С.142-149.
5. Наумова О. Вдосконалення організації інноваційної діяльності персоналу в контексті підвищення конкурентоспроможності підприємства // Україна: аспекти праці, 2010. – № 4. – С.47-51.
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. [Http://mirror/public/english/dialogue/ifpdial/llg/main.htm](http://mirror/public/english/dialogue/ifpdial/llg/main.htm).

References

1. Vasylychenko V.S. Derjavne reguluvannya zaynyatosti: Navch. posibnyk. K. : KNEU, 2008. – 456 p.
2. Andriyчук V.G. Economica pidpryemstv. K. : KNEU, 2002. P. 218-238.
3. P.V. Krush, V.I. Podviginoyi, B.M. Serdyuk. Economica pidpryemstva: Navch. posib. K. : El'ga-N, KNT, 2007. P. 10.
4. Gavrylyuk L.A. Trudovi resursy i social'no-trudovi procesy v ekonomichniy systemi agrarnogo rynku prac'i. // Zbirnyk naukovykh prac' Umans'kogo derjavnoho agrarnogo universytetu, 2009. № 63. P.2. – P.142-149.
5. Naumova O. Vdoskonalennya organizaciyi innovaciyanoi diyal'nosti personalu v konteksti pidvyshchennya konkurentosprojnohosti pidpryemstva. // Ukrayina: aspekty prac'i, 2010. № 4. P.47-51.
6. Oficynyi sayt Derjavnoyi slujby statystyky Ukrayiny. <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. [Http://mirror/public/english/dialogue/ifpdial/llg/main.htm](http://mirror/public/english/dialogue/ifpdial/llg/main.htm).

ДАНИ ПРО АВТОРІВ

Коваль Світлана Петрівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри політичної економії ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»
Біда Дмитро Володимирович, магістрант кафедри економіки підприємств ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

ДАННЫЕ ОБ АВТОРАХ

Коваль Светлана Петровна, кандидат экономических наук, доцент кафедры политической экономии ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды»
Бидя Дмитрий Владимирович, магистрант кафедры экономики предприятий ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды»

DATA ABOUT THE AUTHORS

Koval' Svitlana Petrivna, Ph.D. in Economical Sciences, Docent of Chair of Political Economy SHEE "Pereyaslav-Khmel'nyts'kyi State Pedagogic University named Grigoriya Skovorody"
Bida Dmytro Volodymyrovych, magistrant of Chair of Enterprises Economy SHEE "Pereyaslav-Khmel'nyts'kyi State Pedagogic University named Grigoriya Skovorody"

УДК 338.3:633.85(477)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОГО ВИРОБНИЦТВА СОНЯШНИКУ В УКРАЇНІ

Кучеренко С.Ю.

Метою статті є розробка методичних і практичних напрямів підвищення ефективності виробництва соняшнику в Україні на засадах оптимізації виробництва та його інноваційного розвитку.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів формування організаційно-економічних засад ефективного виробництва соняшнику в Україні. Об'єктом дослідження є процес виробництва соняшнику в аграрних підприємствах Київської області.

Теоретичною і методологічною основою виконання дослідження став діалектичний метод пізнання та системний підхід до дослідження економічних процесів у виробництві соняшнику, напрацювання класичної та сучасної економічної теорії, наукові праці провідних вітчизняних та зарубіжних учених у галузі підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва.

У статті розглянуто теоретичні аспекти економічної ефективності виробництва соняшникової продукції, розкрито організаційно-економічні засади і тенденції розвитку виробництва соняшнику в агропромисловому комплексі, запропоновано основні напрями підвищення економічної ефективності виробництва продукції соняшнику.

Запропоновано концептуальний підхід до підвищення економічної ефективності виробництва соняшнику в агропромисловому комплексі, що базується на запропонованій системі заходів вдосконалення організаційних відносин, запровадженні інноваційних ресурсозберігаючих технологій вирощування соняшнику та вдосконаленні інтеграційних відносин між виробниками і переробниками насіння соняшнику. Розроблено структурно-логічну модель забезпечення ефективного функціонування підприємств виробників соняшникової продукції. Розраховано прогноз відпускної ціни соняшникової нерафінованої олії переробними підприємствами на основі закупівельної ціни насіння соняшнику. Визначено тенденції розвитку ефективності виробництва і переробки соняшнику в Україні.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, економічна ефективність, економічний потенціал регіону, інновація, інтенсифікація, інтеграція, асоціація, прогнозування, агропромисловий комплекс.

ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ЭФФЕКТИВНОГО ПРОИЗВОДСТВА ПОДСОЛНЕЧНИКА В УКРАИНЕ

Кучеренко С.Ю.

Целью статьи является разработка методических и практических направлений повышения эффективности производства подсолнечника в Украине на основе оптимизации производства и его инновационного развития.

Предметом исследования является совокупность теоретических, методических и практических аспектов формирования организационно-экономических основ эффективного производства подсолнечника в Украине. Объектом исследования является процесс производства подсолнечника в аграрных предприятиях Киевской области.

Теоретической и методологической основой выполнения исследования стал диалектический метод познания и системный подход к исследованию экономических процессов в производстве подсолнечника, наработки классической и современной экономической теории, научные труды ведущих отечественных и зарубежных ученых в области повышения эффективности сельскохозяйственного производства.

В работе рассмотрены теоретические аспекты экономической эффективности производства продукции подсолнечника, проанализированы организационно-экономические основы и тенденции развития производства подсолнечника, предложены основные направления повышения экономической эффективности производства продукции подсолнечника.

Предложен концептуальный подход относительно повышения экономической эффективности производства подсолнечника, что базируется на предложенной системе мероприятий усовершенствования организационно-экономических отношений, внедрения инновационных ресурсосберегающих технологий выращивания подсолнечника и улучшения интеграционных отношений между производителями и переработчиками семян подсолнечника. Разработана структурно-логическая модель эффективного функционирования предприятий производителей продукции подсолнечника на основе системно-функционального сочетания организационно-экономических, технологических, экологических и социальных факторов и их влияния на виды эффективности с целью определения основных направлений повышения эффективности. Рассчитан прогноз отпускной цены на подсолнечное нерафинированное масло перерабатывающими предприятиями, на основе закупочной цены семян подсолнечника. Определены тенденции развития эффективности производства и переработки подсолнечника в Украине.

Ключевые слова: организационно-экономический механизм, эффективность производства, экономический потенциал региона, инновация, интенсификация, интеграция, ассоциация, прогнозирование, агропромышленный комплекс.

ORGANIZATIONAL-ECONOMIC PRINCIPLES OF EFFECTIVE PRODUCTION OF SUNFLOWER IN UKRAINE

Kucherenko S.Yu.

The aim of the paper is to develop methodological and practical ways of increasing the efficiency of production of sunflower in Ukraine on the basis of production optimization and its innovative development.

The object of the study is a set of theoretical, methodological and practical aspects of formation of organizational and economic principles of efficient production of sunflower in Ukraine. The object of the research is the process of sunflower production in agricultural enterprises Kiev region.

The theoretical and methodological basis for conducting the survey was the dialectical method of knowledge and systematic approach to the study of economic processes in the production of sunflower achievements of classical and modern economic theory, research work leading domestic and foreign scientists in the field of improving the efficiency of agricultural production.

The theoretical aspects of economic efficiency of production of sunflowers productions are considered in work, organization-economic principles and progress of production of sunflowers in an agro-industrial complex is showed, main directions of increase to economic efficiency of production of sunflowers are offered.

The conceptual approach to promotion of economic efficiency of production sunflowers on agro-industrial complex is the first offered, that is based on the offering system of measures the improvement of organizational relations, introduction of innovative resources-remain technologies of growing and processing of sunflowers and perfection of integration relations between producers to sunflower seeds. Structurally logical model of providing of effective functioning of the enterprises producers of sunflower-seeds production is developed. The prognosis of a vacation cost of the sunflowers' unrefined oil is expected by processing enterprises on the basis of purchase cost of sunflower seeds is expected there. Tendencies of development the efficiency of production and processing of sunflower seeds in Ukraine are determined.

Key words: organizationally-economic mechanism, economic efficiency, economic potential of region, innovation, intensification, integration, association, prognostication, agro-industrial complex.

Формування ринкових відносин в агропромисловому виробництві України супроводжується адаптацією до нових зовнішніх та внутрішніх умов господарювання, які сприяють удосконаленню та розвитку економічних відносин і зв'язків. Основним завданням агропромислової сфери на цьому етапі є необхідність досягнення високих кінцевих результатів, прискорення переходу до інтенсивного характеру розвитку виробництва на засадах впровадження новітніх ресурсо-зберігаючих технологій.

Економічні відносини у сфері виробництва та переробки насіння соняшнику базуються на мотиваційному інтересі всіх взаємодіючих сторін. Вирощування насіння соняшнику – важлива складова аграрної галузі України. По-перше, насіння соняшнику є стратегічною білковою та олійною сировиною, оскільки задовольняє найнагальнішу потребу населення в рослинному білку й олії; по-друге, його виробництво відіграє особливу роль у поліпшенні фінансового стану підприємств агропромислового комплексу в період подолання економічної кризи; по-третє, – це важлива складова експортного потенціалу вітчизняної агропромислової галузі. Кліматичні умови й досвід вирощування дозволяють ефективно вести виробництво і переробку соняшнику, але недосконалі організаційно-економічні механізми призводять до недостатньо ефективного виробництва соняшникової продукції. Основною причиною такого стану є те, що в період перебудови господарського механізму і реорганізації суспільного виробництва в нашій країні були порушені зв'язки між партнерами-виробниками олійно-жирової продукції. Слабкою ланкою в галузі залишається матеріально-технічне обслуговування, впровадження інноваційних технологій у виробництво.

Дослідженням теоретичних і практичних аспектів економічної ефективності вирощування сільськогосподарських культур займається багато науковців, зокрема відомі вітчизняні вчені-економісти: В.Г. Андрійчук, В.І. Бойко, П.І. Гайдуцький, М.В. Гладій, О.Д. Гудзинський, М.В. Зубець, М.В. Калінчик, М.М. Ільчук, Ю.С. Коваленко, М.Г. Лобас, П.М. Макаренко, М.І. Малік, П.П. Руснак, П.Т. Саблук, Л.М. Худолій, О.М. Шпичак та ін.

Окремі питання розвитку виробництва, переробки та збуту продукції соняшнику розглядають такі вітчизняні дослідники, як: Л.В. Бабенко, О.В. Бронін, Ю.В. Домашенко, А.В. Карпенко, В.В. Крестьянінова, В.І. Осадчук, В.М. Петров, С.І. Пластун, А.А. Побережна, С.А. Сегеда та інші вчені-аграрники.

Однак потребують додаткового дослідження та вдосконалення організаційно-економічні засади ефективного виробництва соняшнику в агропромисловому комплексі України на основі оптимізації виробництва, запровадження інноваційних технологій вирощування соняшнику. Системні економічні дослідження даної проблеми практично відсутні. Отже, недостатня глибина вивчення зазначених питань, їх науково-теоретична значимість та практична цінність зумовили вибір теми дослідження, його мету і спрямованість поставлених завдань.

Метою статті є розробка методичних і практичних напрямів підвищення ефективності виробництва соняшнику в Україні на засадах оптимізації виробництва та його інноваційного розвитку.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі **основні завдання**: розкрити зміст організаційно-економічних засад ефективного виробництва продукції; опрацювати методичні підходи до дослідження ефективності вирощування насіння соняшнику; простежити тенденції розвитку та проаналізувати економічну ефективність виробництва соняшнику в Україні; обґрунтувати можливості підвищення економічної ефективності виробництва соняшнику.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів формування організаційно-економічних засад ефективного виробництва соняшнику в Україні. Об'єктом дослідження є процес виробництва соняшнику в аграрних підприємствах Київської області.

Теоретичною і методологічною основою виконання дослідження став діалектичний метод пізнання та системний підхід до дослідження економічних процесів у виробництві соняшнику, напрацювання класичної та сучасної економічної теорії, наукові праці провідних вітчизняних та зарубіжних учених у галузі підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва.

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі, нормативні матеріали галузевих контрольно-інспекційних служб Міністерства аграрної політики України, Державної служби статистики України, Української академії аграрних наук, Головного управління статистики в Київській області, річні звіти та матеріали аграрних підприємств Київської області, матеріали наукових, інформаційно-публіцистичних видань, мережа Інтернет, власні спостереження автора.

Виклад основного матеріалу. Оскільки в науковій літературі показники економічної ефективності сільськогосподарського виробництва відображають, з одного боку, співвідношення між ефектом (результатом) і виробничими ресурсами, а з іншого – з поточними (щорічними) виробничими витратами, то виділяються дві концепції визначення економічної ефективності виробництва – ресурсна і витратна. Тому, для визначення економічної ефективності агропромислового виробництва пропонується одержаний результат порівнювати з виробничими витратами або затраченими ресурсами.

Особливість сільськогосподарського виробництва полягає в прямій залежності від природно-кліматичних умов, біологічних властивостей культур та політики переробних і збутових підприємств, що суттєво впливає на його ефективність.

Нами запропоновано структурно-логічну модель ефективного функціонування підприємств виробників соняшникової продукції (рис. 1). Система організаційно-економічних факторів має забезпечувати розширене відтворення. Сукупність технологічних факторів дасть можливість забезпечити необхідний обсяг виробництва, потрібну кількість продукції, що відповідатиме стандартам якості, при найменших витратах ресурсів на основі науково обґрунтованих систем виробництва насіння соняшнику та раціонального використання землі. Екологічні фактори спрямовані на попередження збитків, які виникають внаслідок руйнівної дії природних явищ та діяльності людини. Соціальні фактори відображають реалізацію соціальних інтересів особистості, колективу і являють собою сукупність соціальних складових виробництва і відтворення робочої сили, інфраструктури, навколишнього середовища з відповідним забезпеченням.

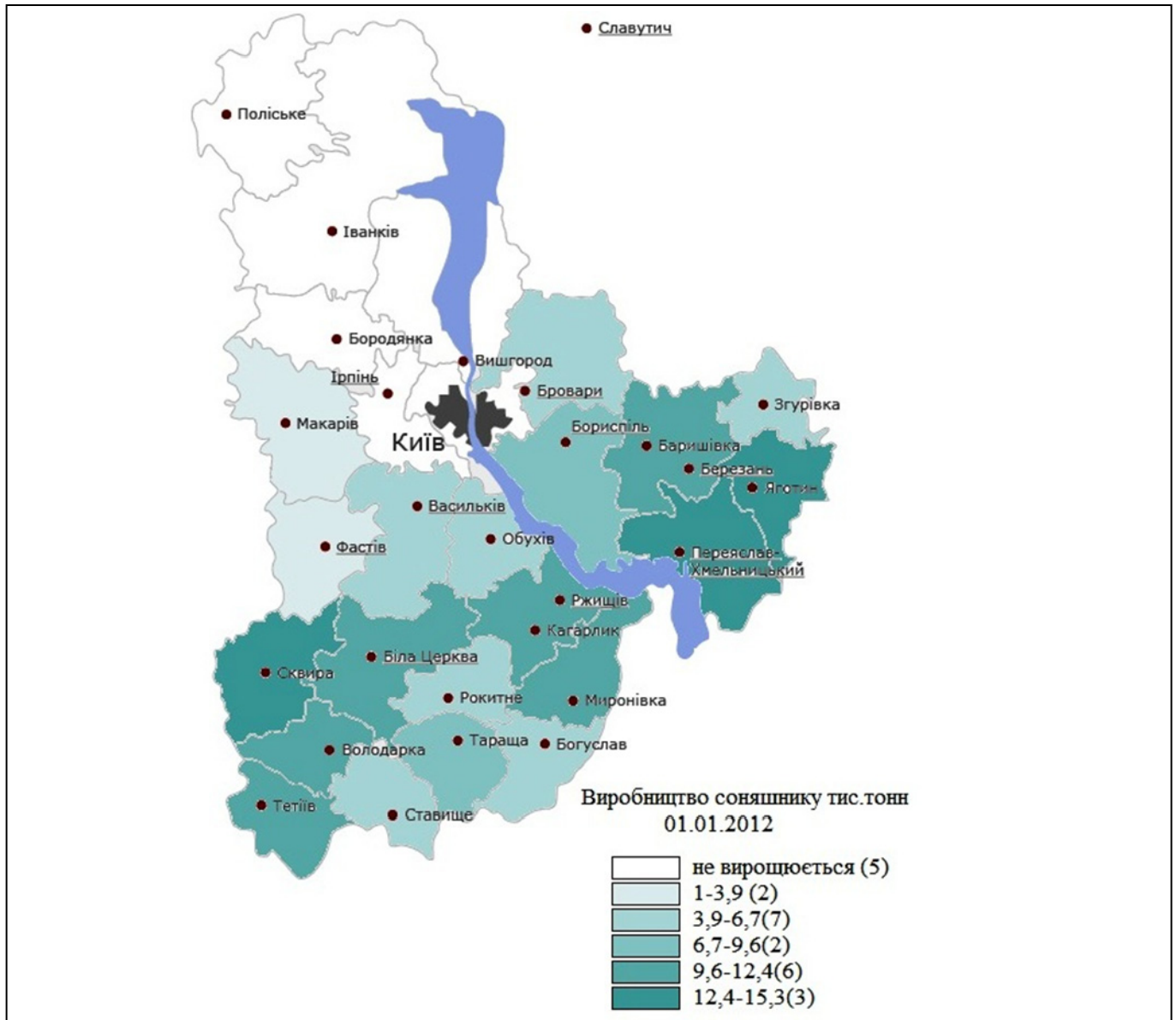
Рисунок 1. Структурно-логічна модель ефективного функціонування підприємств виробників соняшникової продукції

Завдяки ефективній протекціоністській політиці з боку держави олійно-жирова промисловість України швидко вийшла із кризового стану, який вона переживала у 1997–1998 рр. Протягом 1995–2001 рр. на державному рівні вживали заходи щодо підтримки виробників олійної сировини. Із січня 1999 р. не підлягають сплаті до бюджету суми податку на додану вартість. Ці кошти залишаються в розпорядженні сільськогосподарських товаровиробників і використовуються ними на придбання матеріально-технічних ресурсів виробничого призначення. Підтримка вітчизняного аграрія – товаровиробника – радикальний

шлях до економічного зростання, виходу з кризи і прогресу суспільства, вирішення фінансових і суспільних проблем, розвитку олійного ринку.

Встановлено, що в Київській області наявні 9,3% загальної посівної площі та отримують 2,7% валового збору соняшнику України; урожайність їх у регіоні з 2010 року вища від середньої в країні. Найбільш сприятливі для вирощування соняшнику лісостепові райони Київщини. Ґрунтово-кліматичні умови цієї зони та досвід господарювання можуть забезпечити високий рівень рентабельності товарного виробництва насіння олійних культур.

Встановлено, що протягом проаналізованого періоду обсяги виробництва насіння соняшнику зросли в основному за рахунок розширення посівних площ. Підтримати обсяги виробництва інтенсивним шляхом товаровиробники просто не мали можливості – були відсутні обігові кошти на придбання необхідної кількості мінеральних добрив та засобів захисту рослин. Низька платоспроможність сільськогосподарських підприємств обмежувала використання комерційних кредитів.

Риунок 2. Концентрація виробництва соняшнику в Київській області у 2012 році.

*Побудовано за даними офіційного сайту Державної служби статистики України.

Крім того, спостерігається поширення цієї культури в регіони, природно-кліматичні умови яких не відповідають біологічним вимогам для отримання запланованих врожаїв. Вирощуванням соняшнику в області займаються всі категорії господарств.

Таблиця. Динаміка виробництва насіння соняшнику господарствами усіх категорій Київської області за 2009-2013 рр.

Показник	Рік					2013 р. у % до 2009 р.
	2009	2010	2011	2012	2013	
Зібрана площа, тис. га	44,6	66,2	86,0	86,2	108,2	242,6
Урожайність, ц з га	20,9	18,4	19,4	24,4	27,4	131,1
Валовий збір, тис. т	93,1	121,7	167,2	210,0	297,1	319,1

*Розраховано за даними офіційного сайту Державної служби статистики України.

У 2013 році отриманий рекордний для області валовий збір насіння соняшнику – 297,1 тис. т, на площі 108,2 тис. га, при врожайності 27,4 ц/га, це найвищий рівень урожайності за останні 25 років.

Найбільшу питому вагу на Київщині серед виробників насіння соняшнику займають сільськогосподарські підприємства (в структурі валових зборах – 97,9%).

Для забезпечення внутрішньої потреби держави необхідно близько 590 тис. т соняшникової олії на рік. Протягом останніх років простежується збільшення споживання олії на душу населення. Так, якщо у 2000 році цей показник складав 9,4 кг, у 2009 році – 15,4 кг, у 2013 році – 13,3 кг (рекомендована норма Продовольчої і сільськогосподарської організації Об'єднаних Націй (ФАО) 13 кг).

Розвиток олійного виробництва в Україні має великі перспективи як з точки зору забезпечення внутрішніх потреб, так і можливостей розширення частки на зовнішніх ринках. Про це свідчать тенденції світового виробництва і споживання рослинних олій і шротів. В Україні виробляється 25% світових обсягів насіння соняшнику та соняшникової олії, тому вона є активним учасником світового ринку продовольства.

Ключове місце в олійно-жировій галузі України займає виробництво рослинних олій, серед котрих 95% належить виробництву соняшникової олії, яке здебільшого зосереджено на великих спеціалізованих підприємствах - близько 90%, і лише незначна частина виробляється в невеликих олійницях. Основною сировиною для виробництва рослинних олій є соняшник, частка якого становить майже 70% від загального виробництва даної групи культур, на сою припадає лише - 18%, ріпак - 12%.

На ефективність виробництва насіння соняшнику значною мірою впливають рівень товарності і канали збуту, які зумовлюють ціну і прибуток. На внутрішній ринок насіння олійних культур надходить через такі канали реалізації як: заготівельні організації, включаючи продаж за прямими зв'язками; населення, включаючи продаж і видачу в рахунок оплати праці та орендної плати; ринок (через власні магазини, палатки, комерційні структури, підприємства); за бартерними угодами; біржі, аукціони, зарубіжні країни.

Аналіз ринків збуту насіння соняшнику в Київській області показує, що припинилась реалізація за бартерними угодами. Так, у 2003 р. їх питома вага становила 3,2%, з урожаю 2006 р. – 0,5%, з урожаю 2007 р. продажу насіння не було. Інша ситуація з продажем насіння олійних культур комерційним структурам, зарубіжним країнам. У 2003 р. питома вага цього каналу становила 82,7%, а з 2008 р. – 92,7%.

На сучасному етапі сільськогосподарським товаровиробникам не вигідно реалізовувати свою продукцію заготівельним і переробним підприємствам. Вони змушені шукати нові економічно вигідні канали збуту, де реалізаційна ціна насіння соняшнику вища. Основна частина насіння реалізується товаровиробниками в період збирання врожаю, причинами цього є відсутність складських приміщень для зберігання насіння та потреба в обігових коштах. У цей період рівень цін найнижчий.

Протягом 2001–2004 рр. насіння соняшнику стало майже єдиним високоприбутковим товаром як на внутрішньому, так і зовнішньому ринку. Зростання попиту на соняшник зарубіжних покупців збільшило обсяги експорту і призвело до різкого підвищення внутрішніх цін на насіння. Зросли закупівельні ціни експортерів та переробних комбінатів, тобто між цими основними сегментами ринку зросла конкуренція.

Від рівня цін на ринках та державної політики залежить ефективність виробництва сільськогосподарських культур. Низька ефективність виробництва соняшнику пов'язана з незадовільною підтримкою родючості земель, низьким рівнем матеріально-технічного забезпечення, недосконалістю виробничих відносин, незацікавленістю працівників у кінцевих результатах своєї праці тощо. Дефіцит фінансових ресурсів не дає можливості використовувати виробниками прибуток для розширеного відтворення. Нестача коштів змушує сільськогосподарські підприємства продовжувати термін експлуатації основних засобів, строк амортизації яких вже пройшов.

Хоча основним регіоном вирощування соняшнику в Україні є степова зона, в якій вирощується 75% загального обсягу насіння культури, лісостепові райони Київської області забезпечують 2,2% прибутку одержаного господарствами Київської області від господарської діяльності.

За даними «Укроліапрому» у 2013/14 МР Україна виробила рекордний обсяг соняшникової олії – 4,65 млн. тонн, що на 1,14 млн. тонн, або 32,5% більше показника за 2012/13 МР. Що стосується експорту, то за підсумками 2013/14 МР Україна поставила на зовнішні ринки 4,2 млн. тонн соняшникової олії, що на 0,96 млн. тонн, або 28,9% більше показника за 2012/13 МР. Основними країнами-імпортерами української соняшникової олії є Індія, країни ЄС, Китай та країни Близького Сходу.

Щодо економічної ефективності виробництва олії, то найвищий її рівень забезпечують великі спеціалізовані підприємства. Найсучасніше обладнання малої потужності з переробки насіння соняшнику забезпечує вихід олії в межах 27%–38%, що на 6%–17% менше від великих олійнопереробних підприємств і не дає змогу одержувати олію належної якості.

З проведеного аналізу можна зробити висновки, що чим більше підприємство переробляє насіння соняшнику, навіть при незначному рівні рентабельності, тим більше прибуток отримує. Дрібні олійниці відіграють роль допоміжних підсобних виробництв, діяльність яких спрямована на забезпечення внутрішніх потреб господарств і обслуговування населення.

Одним з інструментів державного регулювання ринку є підтримка цінкових еквівалентів на всіх стадіях виробництва, переробки та реалізації продукції. Необхідна відповідність ціни сировини, гуртових та роздрібних цін готової продукції суспільно-необхідним витратам на відтворення виробництва та забезпечення її високої якості. Тому досліджуючи вплив закупівельної ціни насіння соняшнику на відпускну ціну соняшникової нерафінованої олії переробних підприємств за 2000–2012 рр., на основі даних помісячних звітів за цей період, ми одержали рівняння залежності між закупівельною ціною насіння соняшнику та відпускну ціною нерафінованої олії переробними підприємствами:

$$y = 563,124 + 2,164x. \quad (1)$$

Отриману адекватну модель (1) можна використовувати як інструмент прогнозування відпускну ціни на соняшникову нерафіновану олію переробними підприємствами, якщо відома закупівельна ціна насіння соняшнику.

В економічних умовах, які склалися в країні, при існуючій системі взаємовідносин між сільським господарством і переробною промисловістю, а також цих галузей з державою, ні сільськогосподарські товаровиробники, ні переробні підприємства не спроможні без державної участі, пошуку внутрішніх резервів, удосконалення організації, планування і прогнозування виробництва й збуту, розвитку інтеграції та інвестування ззовні кардинально покращити стан виробництва соняшникової продукції та забезпечити високу ефективність валютних надходжень від її реалізації.

Для обґрунтування загальної ефективності вирощування соняшнику в структурі галузей сільськогосподарського виробництва аграрних підприємств Київської області проаналізовано вплив урожайності, розміру площ та інших факторів на результати господарської діяльності найбільш типових господарств регіону.

Використовуючи досвід вирощування соняшнику ТОВ «Пустовіти» Миронівського району Київської області, результати ефективності вирощування соняшнику та досягнень сучасної аграрної науки, впроваджено інноваційну ресурсозберігаючу технологію вирощування соняшнику в ТОВ «Родень».

Застосування інноваційної ресурсозберігаючої технології вирощування соняшнику призвело до збільшення виробничих витрат, порівняно з традиційною технологією, але вони значно менші ніж при застосуванні інтенсивної. Водночас отримано значний обсяг додаткової продукції, помітний приріст прибутку, рівень рентабельності виробництва становить 44,1%.

Шляхи підвищення врожайності соняшнику повинні базуватися на комплексному виконанні технологічних операцій у встановлені строки з ретельним дотриманням агротехнічних вимог. Це насамперед раціональний обробіток ґрунту залежно від наявності і видів бур'янів, правильне чергування культур у сівозміні, розміщення посівів за кращими попередниками, упровадження високопродуктивних районованих сортів і гібридів, науково обґрунтоване застосування мінеральних добрив, мінімізація технологічних операцій з використанням широкозахватних знарядь і комбінованих агрегатів, дотримання оптимальних строків сівби, своєчасний і якісний догляд за посівами, безгербіцидна технологія боротьби з бур'янами, система заходів захисту рослин від шкідників та хвороб, удосконалення методів збирання врожаю та інші.

Економічні відносини у сфері виробництва і переробки насіння соняшнику базуються на мотиваційному інтересі всіх сторін, що взаємодіють, відносно вирощування цієї сільськогосподарської культури, її переробки й одержання олії та проміжних продуктів, їх реалізації або подальшого використання в технологічному процесі виробництва. Однією з основних умов функціонування олійного ринку є вдосконалення економічних відносин між виробниками соняшникової продукції.

Комплексне дослідження проблеми ефективного виробництва соняшнику в Україні дозволяє зробити наступні висновки:

1. Основними напрямками підвищення ефективного виробництва соняшникової продукції мають стати заходи, направлені на поліпшення організаційно-економічних засад ефективного виробництва продукції як на рівні держави, так і на рівні окремих товаровиробників, а саме: подолання диспаритету цін між продукцією сільського господарства та галузями-постачальниками ресурсів; вдосконалення в країні податкового законодавства; застосування пільгового кредитування аграріїв; покращення інвестиційного та інноваційного клімату аграрного виробництва, що призведе до зростання конкурентоспроможної продукції та рентабельності аграрного виробництва.

2. Запропонована структурно-логічна модель ефективного функціонування підприємств виробників соняшникової продукції, яка простежує вплив системи факторів: організаційно-економічних, агротехнологічних, соціальних та екологічних, вміле управління якими дасть змогу досягти поставлених цілей – забезпечення продовольчої безпеки держави та соціальної стабільності.

3. Україна є одним із основних світових виробників насіння соняшнику. Питома вага України у світовому виробництві насіння соняшнику та олії, виробленої з нього, складає 25%. Олійно-жирова галузь України – одна із не багатьох, яка, навіть в умовах світової фінансово-економічної кризи, стрімко розвивається і є бюджетоформуючою галуззю національного господарства з потужним експортним потенціалом. Лісостепова зона Київської області сприятлива для вирощування соняшнику, питома вага їх посівів не перевищує науково обґрунтований рівень. Дослідження процесу вирощування соняшнику показало, що як в Україні, так і в Київській області воно здійснюється на екстенсивній основі. Основними виробниками насіння соняшнику є сільськогосподарські підприємства. У 2013 р. отриманий рекордний для Київської області валовий збір насіння соняшнику – 297,1 тис. т. При цьому збільшення виробництва простежується в господарствах усіх форм власності. Виробництво олійних культур і в Україні, і в Київській області рентабельне.

4. Для підприємств, що вирощують соняшник, велике значення має застосування ресурсозберігаючих технологій, що підвищують ефективність виробництва насіння соняшнику. Запроваджена інноваційна ресурсозберігаюча технологія в ТОВ «Родень» дала можливість отримати 79,6 тис. грн. додаткової виручки, забезпечивши рівень рентабельності виробництва 44,1%.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Офіційний сайт асоціації «Укроліяпром» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukroilprom.org.ua>.

References

1. *Ofitsijnyj sajт Derzhavnoi' sluzhby statystyky Ukraїny [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>.*
2. *Ofitsijnyj sajт asociacii' «Ukrolijaprom» [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukroilprom.org.ua>.*

ДАНИ ПРО АВТОРА

Кучеренко Світлана Юрїївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри політичної економії ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»
вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав-Хмельницький, 08401, Україна

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Кучеренко Светлана Юрьевна, кандидат экономических наук, доцент кафедры политической экономии ВУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды»
ул. Сухомлинского, 30, г. Переяслав-Хмельницкий, 08401, Украина

DATA ABOUT THE AUTHOR

Kucherenko Svitlana Yuriivna, PhD, assistant professor of Political Economy
SHEE «Pereyaslav-Khmelnytsky SPU named Gregory Skovorody»
Str. Sukhomlinsky 30, Pereyaslav-Khmelnytsky, 08401, Ukraine

УДК 65.014.1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Різник В.В.

Стаття присвячена проблемі управління виробничими запасами. Предметом дослідження є теоретичні основи управління виробничими запасами підприємства. Метою статті є дослідження теоретичних положень щодо підвищення ефективності управління виробничими запасами на підприємстві.

У статті використані теоретичні методи дослідження: аналіз та узагальнення наукової та навчально-методичної літератури, порівняння, систематизація, які дали змогу узагальнити теоретичний матеріал з проблеми дослідження, обґрунтувати сутність управління виробничими запасами, основні підходи до управління виробничими запасами та їх основні системи.

Для досягнення мети у статті розглянуто проблему управління виробничими запасами підприємства. Висвітлено основні підходи до визначення поняття «управління виробничими запасами». Визначено мету, охарактеризовано основні підходи та системи управління виробничими запасами, проаналізовано їх складові та з'ясовано переваги і недоліки.